

**XX. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách**

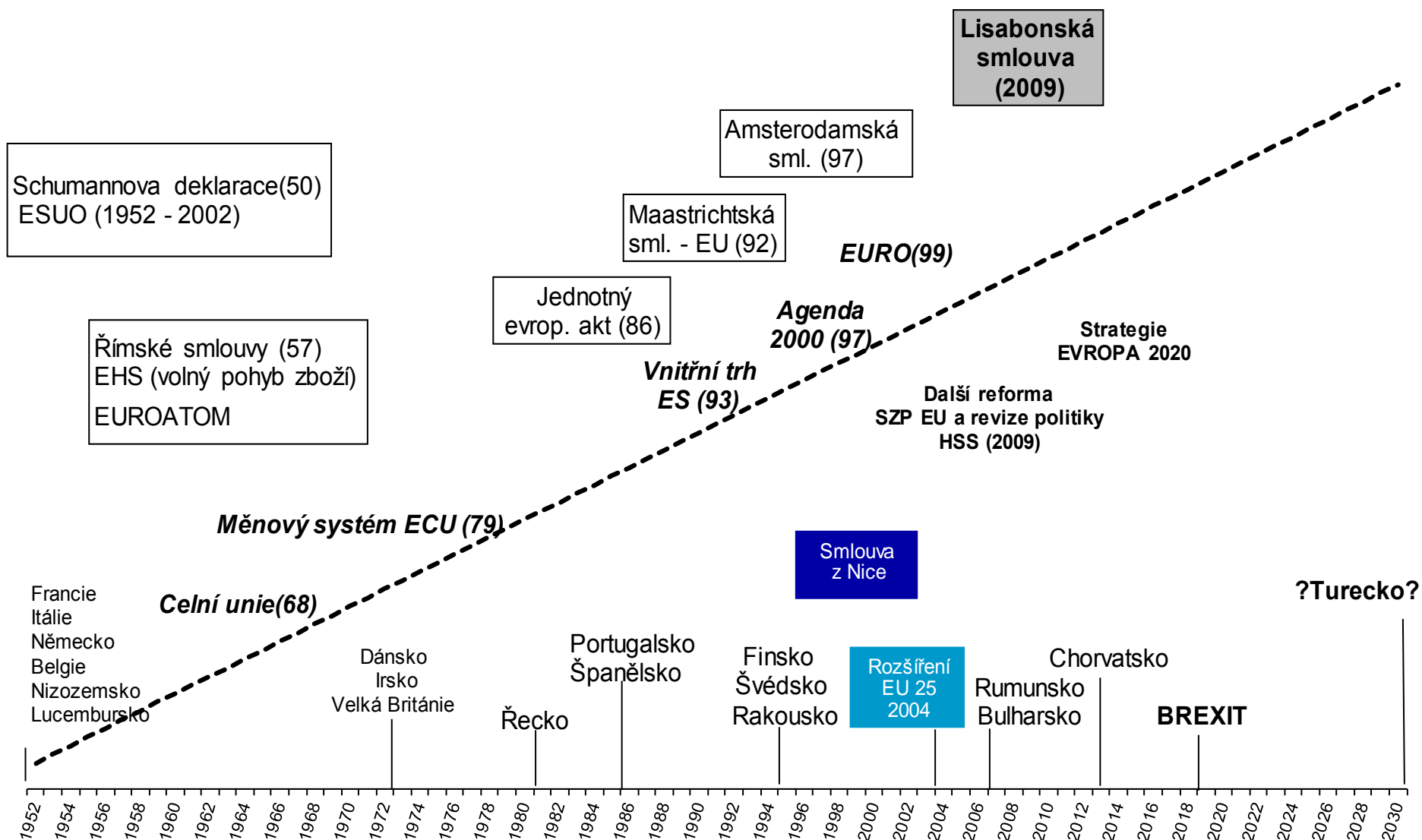
# **Quo vadis, regionální politiko Evropské unie?**

**Prof. RNDr. René Wokoun, CSc.**

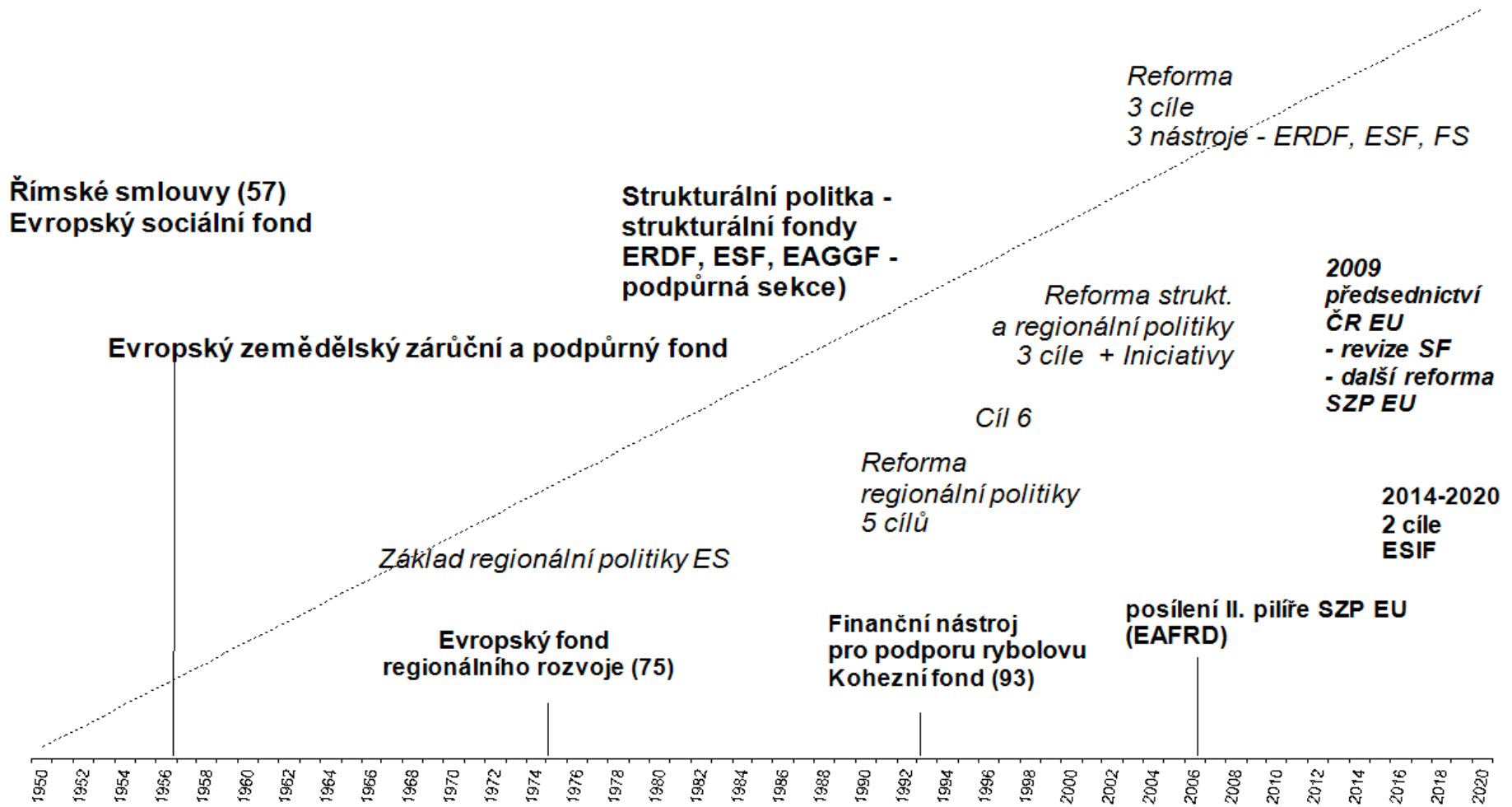
[rene.wokoun@vsrr.cz](mailto:rene.wokoun@vsrr.cz)

**Vysoká škola regionálního rozvoje v Praze**

# Vývoj integračního procesu v Evropě



# Vývoj regionální politiky



# Základní etapy vývoje regionální a strukturální politiky (RSP) EU

1958 – 1973

1974 – 1985

1986 – 1993

1994 – 1999

2000 – 2006

2007 – 2013

2014 – 2020

Období	Možnosti financování prostřednictvím
1958-1973	EIB, ESF, EAGGF
1974-1985	ERDF, EIB, ESF, EAGGF
1986-1993	Strukturální fondy (ERDF, ESF, EAGGF) EIB Fond soudržnosti (1993)
1994-1999	Strukturální fondy (ERDF, ESF, EAGGF, FIFG-1994) Fond soudržnosti EIB
2000-2006	Strukturální fondy (ERDF, ESF, EAGGF, FIFG) Fond soudržnosti EIB
2007-2013	Strukturální fondy (EFRR, ESF) Fond soudržnosti EIB
2014-2020	ESIF (EFRR, ESF, EZFRV, ENRF, FS) EIB

# Vývoj regionální politiky v EU - 1

- 1957 – první zmínka v Římské smlouvě.
- 1958 – vytvoření Evropského sociálního fondu (ESF).
- 1975 – vytvoření Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR).
- 1986 – právní základ regionální politiky stanoven v Jednotném evropském aktu.
- 1988 – strukturální fondy jsou v zájmu jejich lepší adaptace na vstup Řecka (1981), Španělska a Portugalska (1986) začleněny do komplexní „politiky soudržnosti“. Rozpočet: 64 miliard ECU (pozn. „ECU“ bylo předchůdcem eura).

## Vývoj regionální politiky v EU - 2

- 1993 – Maastrichtská smlouva zavádí Fond soudržnosti, zakládá Výbor regionů a stanoví zásadu subsidiarity (tzn. že rozhodovat se musí vždy na nejméně centralizované nebo nejlokálnější úrovni, na níž je možné věc náležitě vyřešit).
- 1994–1999 – zdvojnásobení objemu zdrojů pro regionální fondy, dosahují výše jedné třetiny rozpočtu EU.
- 1995 – přidán zvláštní cíl určený řídicí obydleným regionům Finska a Švédska. Celkový rozpočet: 168 miliard ECU.

## Vývoj regionální politiky v EU - 3

- 2000–2004 – finanční prostředky a know-how ve formě předvstupních nástrojů pro země, které se připravují na vstup do EU.
- 2004 – vstup deseti nových zemí do EU (počet obyvatel EU díky nim roste o 20 %, ale HDP pouze o 5 %).  
Rozpočet: 213 miliard eur pro 15 stávajících členů, 22 miliard eur pro nové členské země (2004–2006).
- 2007–2013 – Rozpočet: 347 miliard eur (z toho 25 % je vyčleněno na výzkum a inovace a 30 % na environmentální infrastrukturu a opatření pro boj proti změně klimatu).



## Vývoj regionální politiky v EU - 4

- 2014–2020 – Rozpočet: 351,8 miliardy eur se zvláštním zaměřením na čtyři klíčové investiční priority: výzkum a inovace, digitální agenda, podpora malých a středních podniků a nízkouhlíkové hospodářství. Těmto odvětvím bude poskytnuto asi 100 miliard eur a 26,7 miliardy z nich bude určeno na podporu přechodu na nízkouhlíkové hospodářství (energetickou účinnost a obnovitelné energie).
- 2021-2027 - ???

# Evropa 2020

## Priority

Evropská unie vynakládá obrovské úsilí na překonání současné hospodářské krize a vytvoření podmínek pro konkurenceschopnější ekonomiku s vyšší zaměstnaností.

**Cílem** strategie Evropa 2020 je **dosáhnout hospodářského růstu**, který by byl **inteligentní** (prostřednictvím efektivnějšího investování do vzdělávání, výzkumu a inovací), **udržitelný** (díky odhodlání pokročit na cestě směrem k nízkouhlíkové ekonomice) a **inkluzivní** (se silným důrazem na tvorbu pracovních míst a snižování chudoby). Strategie zahrnuje **pět ambiciózních cílů** týkajících se zaměstnanosti, inovací, vzdělávání, snižování chudoby a také otázek změny klimatu a energetiky.

K zajištění těchto cílů byl zřízen účinný systém správy ekonomických záležitostí, který se používá ke koordinaci opatření na vnitrostátní i celoevropské úrovni.

# Pět cílů Evropské unie pro rok 2020

## 1. Zaměstnanost

Zaměstnat 75 % osob ve věkové kategorii od 20 do 64 let

## 2. Výzkum a vývoj

Investovat do výzkumu a vývoje 3 % HDP Evropské unie

## 3. Změna klimatu a udržitelné zdroje energie

Snížit emise skleníkových plynů o 20 % (nebo dokonce o 30 %, pokud k tomu budou vytvořeny podmínky) ve srovnání se stavem v roce 1990

Zvýšit podíl energie z obnovitelných zdrojů na 20 %

Zvýšit energetickou účinnost o 20 %

## 4. Vzdělávání

Snížit míru nedokončení studia pod 10 %

Dosáhnout ve věkové kategorii od 30 do 34 let alespoň 40% podílu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva

## 5. Boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení

Snížit alespoň o 20 milionů počet lidí, kteří žijí v chudobě a sociálním vyloučení nebo jsou na pokraji chudoby a hrozí jim sociální vyloučení

## Cíle EU pro rok 2020:

- dávají celkový obrázek toho, co by měla Evropská unie v hlavních parametrech do roku 2020 splňovat
- jsou převáděny do podoby vnitrostátních cílů, aby každý členský stát mohl kontrolovat, jak na tom v plnění cílů je v porovnání s ostatními
- nevyžadují rozdělení nákladů – jedná se o společné cíle, kterých lze dosáhnout optimální kombinací opatření ze strany členských států i Evropské unie.
- jsou propojené a vzájemně se podporují: zlepšení výsledků ve vzdělávání pomáhá zvyšovat zaměstnanost a snižovat chudobu
- větší podíl výzkumu, vývoje a inovací v hospodářství spolu s rozumnějším využíváním zdrojů přispívá ke zvýšení konkurenceschopnosti a vytváření nových pracovních míst
- investice do ekologických technologií pomáhá zmírňovat klimatické změny a vytvářet nové obchodní příležitosti a nová pracovní místa

Každý členský stát si v uvedených oblastech (pěti cílech EK) stanovil vlastní národní cíle.

# Hlavní investiční politika EU

## Hlavní investiční politikou EU je regionální politika !!!

- Regionální politika cílí na všechny regiony a města v Evropské unii. Jejím cílem je podpora vytváření pracovních míst, konkurenceschopnosti firem, hospodářského růstu, udržitelného rozvoje a zlepšování kvality života občanů.
- V zájmu splnění těchto cílů a řešení různorodých rozvojových potřeb jednotlivých regionů EU bylo na politiku soudržnosti pro období 2014–2020 vyčleněno 351,8 miliardy EUR, tedy téměř třetina celkového rozpočtu EU.

## Jak probíhá financování

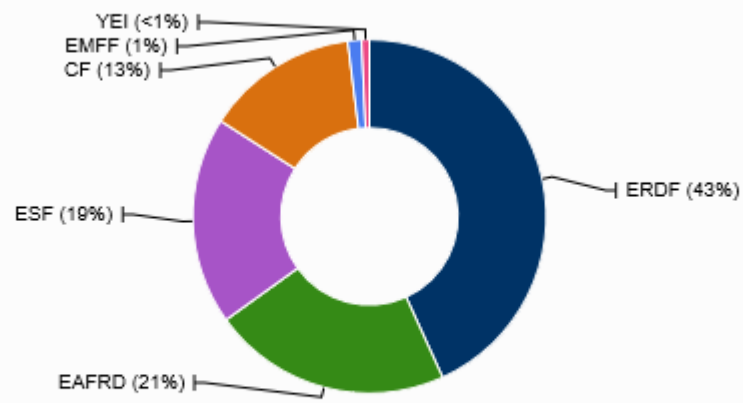
- Regionální politika se realizuje prostřednictvím tří hlavních fondů: Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR) a Fondu soudržnosti (FS) a Evropského sociálního fondu (ESF).
- Spolu s Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova (EZFRV) a Evropským námořním a rybářským fondem (ENRF) tvoří Evropské strukturální a investiční (ESI) fondy.

Regionální politika se dotýká všech částí EU a všech jejích úrovní. Od celoevropského a národního měřítka po regiony Evropy a místní komunity.

Regionální politika tvoří součást politiky soudržnosti EU, strategie Evropské unie usilující o prosazování a podporu celkového harmonického rozvoje členských států a regionů.

Regionální politiku provádí národní a regionální orgány v partnerství s Evropskou komisí.

Rámec politiky soudržnosti se určuje na sedmileté období. Současné období pokrývá roky 2014-2020.



## Regionální politika a politické priority Komise

- Regionální politika má silný dopad v mnoha sférách. Její investice pomáhají plnit mnoho cílů EU. Politika soudržnosti doplňuje politiky EU, které se zabývají například vzděláváním, zaměstnaností, energetikou, životním prostředím, jednotným trhem, výzkumem a inovacemi.
- Evropské strukturální a investiční fondy přímo přispívají k plnění investičního plánu a priorit Komise.
- Regionální politika poskytuje nezbytný rámec pro investice k plnění cílů strategie Evropa 2020 pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění v Evropské unii.
- Regionální politika je oporou evropské solidarity
- Největší část prostředků vynakládaných v rámci politiky soudržnosti se soustředí na méně rozvinuté evropské země a regiony. Cílem těchto investic je pomoci těmto zemím a regionům snižovat ekonomické, sociální a územní nerovnosti, které v EU stále přetrvávají.

Regionální politika uchránila evropské regiony a města od nejtěživějších dopadů krize



Díky podpoře veřejných investic a flexibilnímu využívání investic EU, například změnám programů financování nebo navýšení míry spolufinancování v zemích, jako je Kypr, Řecko, Maďarsko, Irsko, Portugalsko či Rumunsko, se regionální politice podařilo zmírnit dopady finanční krize, která začala v roce 2008. Regionální politika EU hraje významnou roli také v době fiskální konsolidace. Bez politiky soudržnosti by nanejvýš potřebné investice v méně rozvinutých členských státech byly v období krize nižší o 45 %.

## **Celkový finanční dopad**

- Politika soudržnosti představuje katalyzátor pro další veřejné i soukromé financování – nejen proto, že zavazuje členské státy ke spolufinancování z národního rozpočtu, ale i tím, že vytváří důvěryhodné prostředí pro investory.
- Přihlédneme-li k národním příspěvkům a dalším soukromým investicím, odhaduje se dopad politiky soudržnosti v letech 2014–2020 na přibližně 450 miliard EUR.

# Územní soudržnost

Od roku 1986 je cílem politiky soudržnosti posílení hospodářské a sociální soudržnosti. Lisabonská smlouva a nová strategie EU na vysoké úrovni (Evropa 2020) zavedly **třetí rozměr: územní soudržnost**.

Toto téma se projednávalo od počátku 90. let minulého století a s každou novou zemí, která vstoupí do EU, je potřeba věnovat pozornost vývoji evropského území stále naléhavější.

## Hlavní otázky - Jak:

- můžeme využít silné stránky každého území, aby mohlo každé území co nejvíce přispět k udržitelnému a vyváženému rozvoji celé EU?
- se můžeme vyrovnat s vysokou koncentrací obyvatelstva? Život ve městech má pozitivní i negativní dopady - větší rychlost a rozsah inovací a zvýšení produktivity, a současně znečištění a sociální vyloučení.
- můžeme území lépe propojit? Lidé by měli mít možnost žít tam, kde chtějí, a mít na celém území k dispozici veřejné služby, efektivní dopravu, spolehlivé energetické sítě a širokopásmový internet.
- můžeme rozvíjet spolupráci? Účinky změny klimatu a přetížení dopravy se nezastaví na tradičních správních hranicích, takže jsou zapotřebí nové formy spolupráce mezi zeměmi a regiony. Příklady nového makroregionálního přístupu jsou strategie EU pro region Baltského moře a strategie EU pro Podunají.

Zelenou knihou o územní soudržnosti z roku 2008 byl zahájen postup rozsáhlých konzultací, které dosud probíhají, s pravidelnými schůzkami odborníků z celé Evropy. Územní soudržnost je od roku 2013 nedílnou součástí politiky soudržnosti.

## **Jak by mohla politika soudržnosti zlepšit územní soudržnost v budoucnu?**

- podporou funkčního přístupu k integrovanému rozvoji území jako prostoru, v němž občané žijí,
- podporou politik vycházejících ze situace na daném místě prostřednictvím meziodvětvové koordinace politik a víceúrovňové správy věcí veřejných od místní úrovně po evropskou,
- podporou spolupráce mezi územími v zájmu posílení evropské integrace,
- zlepšením znalosti o daných územích za účelem řízení jejich rozvoje.

# Rozvoj měst

Evropská komise a další orgány EU vychází z teze (včetně řady vědeckých institucí a odborníků), že města jsou nejen příčinou dnešních ekonomických, environmentálních a sociálních problémů, ale jsou i místem pro řešení těchto výzev.

V městských oblastech v Evropě žijí více než dvě třetiny obyvatel EU, tyto oblasti vykazují přibližně 80 % spotřeby energie a generují až 85 % evropského HDP. Jsou motorem evropského hospodářství a živnou půdou pro tvořivost a inovace v celé Unii. Zároveň jsou však i oblastmi, kde se nejzávažněji projevují přetrvávající problémy, jako je nezaměstnanost, segregace či chudoba.

Význam městských politik tudíž přesahuje hranice, a rozvoj měst je proto ústředním tématem regionální politiky EU.

## Městský rozměr politiky soudržnosti

Pro období let 2014 až 2020 byla problematika měst označena za ústřední téma politiky soudržnosti.

V uvedeném období bude do městských oblastí investováno alespoň 50 % prostředků EFRR.

Míra investic může být v uvedeném období ještě dále navýšena.

Přibližně 10 miliard EUR z EFRR bude přímo alokováno na integrované strategie pro udržitelný rozvoj měst, přičemž pravomoc k realizaci těchto integrovaných strategií udržitelného rozvoje měst bude mít asi 750 měst.

## 12 prioritních témat Městské agendy EU:

Pracovní místa a dovednosti v místním hospodářství

Městská chudoba

Bydlení

**Začleňování migrantů a uprchlíků**

Udržitelné využívání půdy a přírodní řešení

Oběhové hospodářství

Přizpůsobování se klimatu

Energetická transformace

Městská mobilita

Kvalita ovzduší

Digitální transformace

Inovativní a zodpovědné zadávání veřejných zakázek

**Politika soudržnosti je založena na čtyřech hlavních zásadách:**

## **1) Koncentrace**

Tato zásada má tři aspekty:

**Koncentrace zdrojů:** větší část zdrojů ze strukturálních fondů (70 % v období 2014-2020) je soustředěna na nejchudší regiony a země.

**Regiony a země:** Cílení investic na hlavní růstové priority:

- Výzkum a inovace
- Informační a komunikační technologie (ikt)
- Posilování konkurenceschopnosti malých a středních podniků (msp)
- Podporu přechodu na nízkouhlíkové hospodářství

**Koncentrace výdajů:** na počátku každého programového období jsou každému programu přiděleny finanční prostředky na daný rok. Tyto finanční prostředky musí být vynaloženy do konce druhého roku po jejich přidělení (to se nazývá pravidlem N+2)

## **2 )Tvorba programů**

Politika soudržnosti nefinancuje jednotlivé projekty. Místo toho financuje víceleté národní programy, které jsou sladěny s cíli a prioritami EU.

Pokud jde o více informací o programování, viz jednotlivé fáze regionální politiky.

## **3) Partnerství**

Každý program je vypracováván za účasti orgánů na evropské, regionální a místní úrovni, sociálních partnerů a organizací občanské společnosti.

Toto partnerství platí pro všechny fáze tvorby a využívání programu, od návrhu přes řízení a provádění po monitorování a hodnocení.

Tento přístup pomáhá zajistit, aby byla opatření přizpůsobena místním a regionálním potřebám a prioritám.



## 4) Adicionalita

Financování z evropských strukturálních fondů nesmí nahrazovat výdaje jednotlivých členských států.

Komise se s každou zemí dohodne na výši způsobilých veřejných (nebo rovnocenných) výdajů, jež musí být zachovány během celého programového období, a ověřuje dodržování v polovině programového období (2018) a na jeho konci (2022).

Snahou je stanovit pro strukturální veřejné výdaje reálné, avšak ambiciózní cíle, tak aby příspěvek strukturálních fondů skutečně přinesl přidanou hodnotu. Průměrné roční výdaje v reálném vyjádření by zpravidla neměly být nižší než v předchozím programovém období.

Doplňkovost je jedním z principů, kterými se řídí práce evropských strukturálních a investičních fondů. Tento princip určuje, že příspěvek z fondů nesmí v regionech, kterých se tento princip týká, nahrazovat výdaje z veřejných nebo rovnocenných strukturálních zdrojů členského státu. Jinými slovy, finanční alokace ze strukturálních a investičních fondů nesmí v daných regionech vést ke snížení národních strukturálních výdajů – měly by představovat doplnění národních výdajů z veřejných zdrojů. Princip doplňkovosti je ověřován v členských státech, kde žije minimálně 15 % populace v méně rozvinutých regionech, a to kvůli rozsahu finančních zdrojů, které jsou jim přidělovány.

Na začátku programového období je úroveň výdajů, kterou bude členský stát udržovat po celé programové období, stanovena v dohodě o partnerství (ověřování ex ante). Dodržování principu doplňkovosti ověří Komise u každého členského státu uprostřed programového období (v roce 2018) a dále na konci období (v roce 2022).

# Problémy Evropské unie

s možným dopadem na budoucí regionální politiku EU

- 1) EU začíná být méně pragmatická, podléhá určitým ideologiím, např. zejména levicově-liberálním (až neomarxistickým), konzervativně-ekologickým (což se např. projevuje až výrazným podporováním alternativních zdrojů energií bez řádných zhodnocení budoucích dopadů); je čím dál více nesnášenlivá k jiným názorům a argumentům.
- 2) EU začíná být nevraživá vůči vlastenectví, rodině, kulturním kořenům Evropy.
- 3) Politická elita EU neví, co říci smysluplného Evropanům k výzvám posledních let, např. k islamizaci Evropy, terorismu (především verbální odsouzení), nárůstu populismu a extrémismu.

4) EU dělá i to, co nemusí, např. před několika lety trestala Rakousko za vstup Haiderovy FPÖ do vlády (která se ukázala v podstatě jako „neškodná“); buzeruje Polsko (za problémy kolem ústavního soudu) a Maďarsko.

Kontroluje členské státy zda je jejich pracovní právo dostatečně sociální, jestli mají vysokou zaměstnanost žen, zda děti nepijí mnoho slazených nápojů; nebo zda rodič, který plácne dítě po zadku, půjde do basy atd.

Při podpoře vědy z evropských fondů buduje podivnou kulturu vyplňování nejrůznějších výkazů (hlavně pracovních), co mnohdy trvá déle než samotný výzkum. Podobně při čerpání z ESIF je až neskutečná byrokracie (zčásti se mírně zlepšilo).

5) EURO – především politické rozhodnutí s určitým ekonomickým přínosem; pro některé členské země spíše nevýhodné.

Kohezní fond byl prapůvodně určen právě pro členské země, aby splnily tzv. konvergenční kritéria. Realita je však jiná.

6) EU organizuje „boj“ s tzv. xenofobií, zvláště pokud je poukazováno na nevýhody a rizika imigrace.

7) EU se více méně odmítavě staví ke křesťanskému dědictví Evropy.

8) Přejít od konsenzuálního rozhodování v nejrůznějších orgánech EU k hlasování většinovému (pak může většina přehlasovat menšinu). A to díky Lisabonské smlouvě (2008).

## Italská škola zakázala vánoční jesličky kvůli možné diskriminaci

Ředitel školy v severoitalském Bergamu zakázal výstavku vánočních jesliček, aby tradiční symbol křesťanských svátků nediskriminoval žáky vyznávající jiná náboženství. Tyto děti v některých třídách tvoří až polovinu žáků. Škola za to sklidila kritiku rodičů italských dětí i politiků.



REKLAMA

REKLAMA

**HODINKY**  
JEN ZA  
**149,-**

REKLAMA



9) EU je vhodná do dobrého počasí, ve špatném počasí dokáže zklamat (a fabulovat). Vzletné řeči o evropské jednotě politici rádi vedou, ale ...

Maastrichtská kritéria (deficit státního rozpočtu nemá překročit 3%), pokud politici některých i velkých zemí potřebují utrácet peníze, tak se nedodržují. Včetně Francie a Německa.

Schengenská hranice – Evropská komise a politici starých členských zemí EU nás neustále poučovali, že je třeba Schengenskou hranici chránit. A od roku 2015 v souvislosti s migrační krizí, tito politici na vše kolem vnějších hranic EU rezignovali a pouštěli a pouští statisíce migrantů zejména do Německa bez ohledu na Dublinské nařízení.

Např. když Maďarsko postavilo v r. 2015 na jižní hranici plot, rakouští politici ho tvrdě kritizovali. Za několik měsíců se titíž politici začali chovat pragmaticky podobně jako Maďarští.

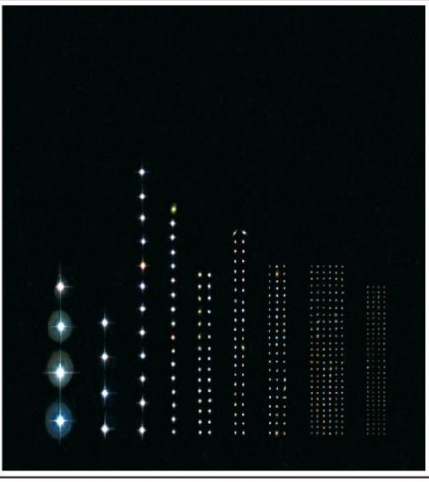
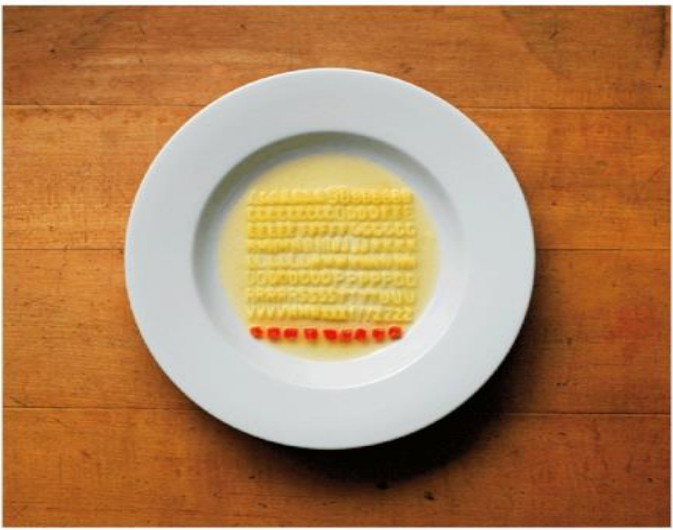
10) EU nedělá to, co by mělo. Nechrání svoji vnější hranici. Když se „srazí“ její migrační ideologie a představa o lidských právech s předpisy o ochraně hranic, přednost má ideologie a milion migrantů proudí do vnitrozemí bez kontroly. Mimochodem EU je schopna integrovat milion, dva, tři miliony migrantů. Ale co dále, kde tomu bude konec? A konec je v nedohlednu.

Takže do sféry podpory migrantů budou směřovány finanční zdroje EU? Že by na úkor budoucího ESIF?

EU neposiluje svoji obranu, spoléhá na USA, NATO (tedy zase hlavně na USA). Snad se situace v této oblasti zlepší.

A zase asi na úkor ESIF.

11) Regulace. EU má snahu regulovat postupně vše podstatné, už i leccos nesmyslně.





# Současnost a budoucnost integračního procesu EU

## Ve vazbě na regionální politiku

### Dílčí zhodnocení:

Z dlouhodobého hlediska vývoje integračního procesu lze konstatovat, že ekonomické rozdíly mezi jednotlivými členskými zeměmi a jejich regiony se spíše zvětšují než zmenšují. Toto konstatování souvisí především se dvěma skutečnostmi:

- 1) Geografické rozšiřování integračního procesu vede k přijímání ekonomicky méně vyspělých zemí.
- 2) Přes veškeré snahy podporovat ekonomicky zaostalejší regiony se v mnoha případech nedaří přiblížit tyto regiony na úroveň „průměru“ EU, ba naopak jejich pozice stagnuje či se dokonce zhoršuje. I když známe i pozitivní příklady, např. Irsko.

## Implikace pro Českou republiku

Obecně lze konstatovat, že zapojení se České republiky do integračního procesu vytvořilo některé vhodné podmínky pro posílení ekonomického růstu a tím i zvýšení ekonomické úrovně.

- 1) Česká republika měla v předminulém období (2004 – 2006), v minulém programovacím období (2007 – 2013) a v současném programovacím období (2014-2020) nárok na získání prostředků na posilování hospodářské a sociální soudržnosti. Klíčovou otázkou však v této souvislosti zůstává efektivita jejich využití.
- 2) Za rozhodující faktor, který v budoucnosti ovlivní schopnost České republiky dostat se na ekonomickou úroveň v současnosti vyspělých členských států Evropské unie, lze považovat domácí hospodářskou politiku.

# Jaké faktory ovlivní formování regionální politiky EU po roce 2020?

- Vícerychlostní EU?
- Jak zapůsobí Brexit na další vývoj EU?
- Bude konečně realizována smysluplná reforma Společné zemědělské politiky?
- Budou rozhodovací procesy funkční?
- Jak nastavit společný rozpočet Evropské unie?
- Jak dál postupovat s rozšiřováním Evropské unie aneb patří Turecko do EU?
- Jak se vypořádat s migrační krizí?
- Atd.

Děkuji za pozornost